
**Цивільне право і цивільний процес; трудове право;
сімейне право; міжнародне приватне право**

УДК 347.9

DOI 10.33244/2617-4154.3(24).2026.172-182

В. В. Баранкова,*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури,**Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого***V. V. Barankova,***PhD in Law, Associate Professor at the Department of Civil Justice and Advocacy,**Yaroslav Mudryi National Law University**email: ovenvanil@gmail.com***ORCID 0000-0002-1355-2897****ПРАВОВА ДІЯ НОТАРІАЛЬНИХ АКТІВ
У СИСТЕМІ ЛАТИНСЬКОГО НОТАРІАТУ****LEGAL EFFECT OF NOTARIAL ACTS
IN THE SYSTEM OF LATIN NOTARY**

Статтю присвячено дослідженню правової дії нотаріальних актів: документів у системі латинського нотаріату, правовій характеристиці понять юридичної, офіційної та доказової сили нотаріальних актів – документів.

З огляду на юрисдикційний характер нотаріальних актів – документів констатується, що і рішення суду, і нотаріальний акт – документ є актами органів цивільної юрисдикції, але внаслідок правил розмежування предметної юрисдикції між судом та нотаріатом володіють не лише схожими, а й відмінними рисами, що впливають на їх правову силу.

Обґрунтовується, що в результаті нотаріального посвідчення нотаріальні акти набувають юридичної сили, складовими елементами якої є офіційна сила й доказовість (доказова сила). Наголошується на потребі в розмежуванні понять офіційної та доказової сили через їх нетотожність.

Висновується, що офіційна сила може бути властива правам, фактам і документам (тобто актам – діям та актам – документам) і означає їх здатність обумовлювати правові наслідки: виникнення, зміну, припинення правовідносин. Офіційна сила нотаріальних актів надає їм якості відповідної передумови всіх можливих варіантів реалізації правового

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Баранкова В. В., 2026

статусу учасників цивільних правовідносин і забезпечує їм можливість вважатися документами, що встановлюють наявність або відсутність суб'єктивних цивільних прав.

Доводиться, що набуття нотаріальним актом – документом доказової сили є наслідком набуття юридичної сили (юридичної вірогідності). Офіційна сила нотаріального посвідчення проявляється в правовому обороті загалом, у позасудовій сфері добровільної реалізації цивільних прав за розсудом суб'єктів цивільних, а іноді й управлінських правовідносин. Доказова ж сила нотаріального посвідчення, нотаріальних актів – документів діє у сфері передусім класичних судових юрисдикційних процесів (цивільному, господарському, кримінальному) під час розгляду відповідних судових справ, а також у інших юрисдикційних процесах.

Визначено об'єктивні та суб'єктивні межі офіційної сили нотаріальних актів – документів і розглянуто їхнє практичне значення під час розгляду цивільних справ судом, на підставі чого сформульовано пропозиції щодо новелізації нотаріального законодавства.

Ключові слова: нотаріат, нотаріальне посвідчення, нотаріальний акт – документ, латинський нотаріат, офіційна сила нотаріальних актів, доказова сила нотаріальних актів.

The article is devoted to the study of the legal effect of notarial acts – documents in the system of Latin notaries, the legal characteristics of the concepts of legal, official and evidentiary force of notarial acts – documents.

Based on the jurisdictional nature of notarial acts – documents, it is stated that both the court decision and the notarial act – document are acts of civil jurisdiction, but, due to the rules of delimitation of subject matter jurisdiction between the court and the notary, they have not only similar, but also different features that affect their legal force.

It is substantiated that as a result of notarization, notarial acts acquire legal force, the constituent elements of which are official force and evidentiary (evidentiary value). The need to distinguish between the concepts of official and evidentiary force due to their non-identity is emphasized.

It is concluded that official force can be inherent in rights, facts and documents (i.e., acts – actions and acts – documents) and means their ability to determine legal consequences: the occurrence, change, termination of legal relations. The official force of notarial acts gives them the qualities of a necessary prerequisite for the implementation of the legal status of participants in civil legal relations and provides them with the opportunity to be considered documents that establish the presence or absence of subjective civil rights.

It is proved that the acquisition of evidentiary force by a notarial deed-document is a consequence of the acquisition of legal force (legal probability). The official force of notarial certification is manifested in the legal turnover as a whole, in the extrajudicial sphere of voluntary exercise of civil rights at the discretion of subjects of civil, and sometimes managerial, legal relations. The evidentiary power of notarial certification, notarial acts – documents operates in the sphere, first of all, of classical judicial jurisdictional processes (civil, economic, criminal) in the consideration of relevant court cases, as well as in other jurisdictional processes.

The objective and subjective limits of the official force of notarial acts – documents are determined and their practical significance during the consideration of civil cases by the court is considered, on the basis of which proposals for the novelization of notarial legislation are formulated.

Keywords: notary, notarization, notarial deed – document, Latin notary, official force of notarial acts, evidentiary force of notarial acts.

Постанова проблеми. Концептуальне значення інституту нотаріату в сучасних світових правових системах є різним залежно від того, якою правовою силою наділяються законодавством різних країн нотаріальні акти – документи. Система латинського нотаріату як інституту превентивного правосуддя, що має за завдання скорочення чисельності цивільно-правових спорів через унеможливлення порушення цивільних прав на майбутнє, досягає цієї мети в спосіб нотаріального посвідчення прав, фактів і документів з метою надання їм вірогідності. Водночас українське нотаріальне законодавство не розкриває змісту цих понять, ігноруючи процесуальний характер нотаріальної діяльності, що зумовлює потребу в утворенні теоретичного підґрунтя для розв'язання наявних практичних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання визначення та загальної правової характеристики нотаріальних актів, безумовно, обговорювалися в теорії нотаріального процесу та висвітлювалися в роботах таких авторів: О. І. Нелін, М. М. Дякович, О. Г. Дергільова, А. Г. Серветник, О. С. Снідевич, однак здебільшого в аспекті розробки понятійного апарату нотаріального права та вивчення елементів нотаріальної діяльності. Визначення поняття юридичної сили нотаріальних актів дотепер є дискусійним питанням, а співвідношення доказової та офіційної сили нотаріальних актів не були окремим предметом наукових досліджень.

Метою роботи є визначення та характеристика співвідношення таких елементів правової дії нотаріального посвідчення в системі латинського нотаріату, як офіційна й доказова сила нотаріальних актів – документів, визначення меж їхньої дії, висвітлення проблемних аспектів правозастосовної практики та формулювання пропозицій стосовно новелізації українського нотаріального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні існують два типи нотаріальних систем, де форми організації та функціонування нотаріату є різними залежно від того, яку роль і значення у сфері реалізації прав визнає за нотаріатом певна держава, маючи ту чи іншу систему права.

Першу групу становлять нотаріальні органи англосаксонських країн (Англія, США тощо), до компетенції яких входить лише посвідчення документів та підписів [1, с. 413; 2, с. 154]. Наприклад, в англійських судах посвідчений нотаріусом документ не володіє повною юридичною силою доказу та потребує перевірки фактів, викладених у правочині. З метою забезпечення основного принципу цивільного обігу – свободи правочинів – передбачена можливість користуватися будь-якими доказами. Сторони, що укладають контракт, перебувають «віч-на-віч» і, навіть передбачуючи заздалегідь можливі конфлікти з приводу виконання такої угоди, покладаються на суд, який повинен буде вирішити виниклий у подальшому спір.

Другу групу становлять нотаріальні органи країн латинського, так званого «писаного», права, де з метою скорочення чисельності справ, що розглядаються судами, визнається особлива важливість письмових доказів, в яких фіксуються юридичні умови укладення різних правочинів. У літературі неодноразово справедливо зазначалося, що кількість судових спорів у країнах латинського типу значно менша, ніж у країнах англосаксонського типу [3, с. 26].

Аналіз Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон) дає змогу зробити висновок, що він орієнтований на класичну модель нотаріату. Відповідно до ст. 1 Закону нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов’язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Зважаючи на транснаціональний характер нотаріальної діяльності, підтримуємо думку, що потреба в якісних нотаріальних актах зумовлена мобільністю та варіативністю сфер їхнього використання [4, с. 157].

Надання юридичної вірогідності правам, фактам і документам як зміст нотаріальної діяльності під час вчинення нотаріальних дій має своїми наслідками офіційну й доказову силу нотаріального посвідчення, проте ні поняття юридичної сили, ні поняття офіційної та доказової сили в нотаріальному законодавстві України не унормовуються. Також, як зазначалось у літературі, категорія «юридична сила» щодо судових доказів не використовується в нормах цивільного процесуального законодавства України [5, с. 12] і в науці нотаріального права є поняттям дискусійним.

Деякі автори ототожнюють поняття юридичної та офіційної сили. Так, на думку О. Снідевича, під юридичною силою нотаріального акта варто розуміти властивість нотаріального акта діяти, його юридичне значення в правовідносинах, здатність породжувати правові наслідки у формі виникнення, зміни та припинення правовідносин, а також місце нотаріального акта в системі інших правових актів. У вітчизняній правовій науці джерело юридичної сили нотаріального акта справедливо лежить у площині його аутентичності, характерної актам нотаріуса системи латинського нотаріату [6, с. 172]. Погоджуючись загалом із таким підходом, все ж таки вважаємо, що поняття юридичної, офіційної та доказової сили нотаріальних актів потрібно розмежовувати, бо вони не є тотожними й кожне з них володіє власним змістом, а тому є наукова потреба у визначенні їхнього співвідношення.

На нашу думку, в результаті нотаріального посвідчення нотаріальні акти набувають юридичної сили, складовими елементами якої є офіційна сила та доказовість (доказова сила).

Офіційна сила може бути властива правам, фактам і документам (тобто актам – діям та актам – документам) і означає їх здатність обумовлювати правові наслідки: виникнення, зміну, припинення правовідносин. Офіційна сила нотаріальних актів надає їм якості відповідної передумови всіх можливих варіантів реалізації правового статусу учасників цивільних правовідносин і забезпечує їм можливість вважатися документами, що встановлюють наявність або відсутність суб’єктивних цивільних прав.

А. Г. Серветник, зазначаючи, що нотаріальна форма належить до юрисдикційних форм захисту права, наголошує, що їй мають бути притаманні всі конститутивні риси юрисдикційної форми, і серед таких, зокрема, виділяє способи захисту порушеного права [7, с. 27]. Наведені міркування є слушними лише стосовно таких нотаріальних дій, як вчинення виконавчого напису та протест векселів, і тому є радше винятком із загальних характеристик нотаріальної форми.

Юридична сила нотаріальних актів – документів дійсно притаманна їм як юрисдикційним актам, але водночас їх специфічною ознакою є те, що вони постановляються в царині безспірної цивільної юрисдикції, і, як наслідок, їхній зміст не фіксує застосування способів захисту порушеного права (виняток становить вчинення виконавчих написів і протестів векселів). У ситуації, коли право порушене, виникає спір про нього, і такі справи охоплюються юрисдикцією суду та розглядаються за правилами цивільного судочинства. На підтвердження цього ст. 16 ЦК України, яка в ч. 2 унормовує різноманіття способів захисту цивільних прав та інтересів, має назву «Захист цивільних прав та інтересів судом». Ба більше, ознакою спірності для віднесення до судової юрисдикції мають володіти не лише права, а й навіть факти: суд у межах окремого провадження встановлює спірні юридичні факти, а нотаріуси в межах нотаріальної предметної юрисдикції посвідчують безспірні факти.

І рішення суду, і нотаріальний акт – документ є актами органів цивільної юрисдикції, але внаслідок правил розмежування предметної юрисдикції між судом і нотаріатом володіють не лише схожими, а й відмінними рисами, що впливають на їх правову силу. Так, нотаріальний акт – документ за своєю юридичною силою суттєво відрізняється від судового рішення щонайменше такими якостями.

По-перше, у переважній кількості випадків правові приписи нотаріального акта не підлягають примусовому виконанню (виняток тут становлять лише виконавчі написи нотаріуса та протести векселів, які, згідно із Законом України «Про виконавче провадження», є й підставами виконання, й виконавчими документами). Але навіть з урахуванням цього винятку, що розглядається правилами ст. 18 ЦК України як захист цивільних прав нотаріусом, не можемо свідчити про множинні способи такого захисту, оскільки в цій ситуації спосіб захисту буде лише один: примусове виконання обов'язку в натурі.

По-друге, нотаріальний акт – документ, на відміну від судового рішення, не набуває якості виключності (незмінності): правова дія нотаріального акта – документа зумовлюється волевиявленням заінтересованих осіб, і тому він може втратити правове значення внаслідок зміни їхнього волевиявлення, що в межах безспірної реалізації прав підкорюється засадам диспозитивності як свободи вибору варіантів правової поведінки. Закріплена законом диспозитивна реалізація безспірних прав не може бути обмежена юрисдикційним органом. Наприклад, правова дія нотаріального посвідчення заповіту втратить чинність у разі подальшого посвідчення нового заповіту того самого заповідача стосовно тієї самої спадкової маси, оскільки ст. 1254 ЦК України закріплює право заповідача на скасування та зміну заповіту й кожний новий заповіт скасовує попередній. Водночас скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться в порядку, встановленому для посвідчення заповіту (тобто потребують постановлення нового нотаріального акта –

посвідчувального напису). Також такими прикладами може слугувати скасування довіреності (за винятком безвідкличної) за правилами ст. 249 ЦК України, подальший продаж успадкованого майна, який скасує правову чинність нотаріального свідоцтва про право на спадщину, та інші правові ситуації.

По-третє, нотаріальний акт – документ, на відміну від судових рішень, не набуває якості неспростовності: офіційна сила нотаріальних актів може бути скасована судом у межах розгляду відповідної судової справи, і підставами для втрати офіційної сили нотаріальних актів може бути їх незаконність або необґрунтованість. Водночас спричинитися вони можуть не лише недотриманням нотаріусом як правозастосовником правил вчинення нотаріальних дій чи неправильним застосуванням матеріального законодавства, існують випадки, коли нотаріальний акт втрачає чинність через поведінку заінтересованих осіб – учасників нотаріальної дії. Наприклад, Комінтернівський районний суд Одеської області 6 вересня 2022 р. задовольнив позов про визнання недійсним свідоцтва про право власності на спадщину, видане на все спадкове майно матері спадкодавця, встановивши в процесі розгляду справи, що під час видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємиця Особа_2 надала нотаріусу недостовірні відомості, не зазначивши про інших спадкоємців, які мають право на спадок. У зв'язку із цим були порушені права сина позивачки як спадкоємця першої черги [8].

Визначаючи співвідношення понять юридичної, офіційної та доказової сили, потрібно довести, що вони не є тотожними, оскільки категорія юридичної сили є більш широкою за своїм змістом, ніж категорія доказової сили. Можна стверджувати, що набуття нотаріальним актом – документом доказової сили є наслідком набуття ним юридичної сили (юридичної вірогідності). Офіційна сила нотаріального посвідчення проявляється в правовому обороті загалом, у позасудовій сфері добровільної реалізації цивільних прав за розсудом суб'єктів цивільних, а іноді й управлінських, адміністративних правовідносин, наприклад під час реєстрації набутих прав або місця проживання. Доказова ж сила нотаріального посвідчення, нотаріальних актів – документів діє у сфері насамперед класичних судових юрисдикційних процесів (цивільному, господарському, кримінальному) під час розгляду відповідних судових справ, а також у інших юрисдикційних процесах.

Інакше кажучи, офіційна сила нотаріальних актів має свої прояви та діє в процесі реалізації цивільних суб'єктивних та адміністративних прав у безспірній сфері. Доказова ж – під час розгляду юридичних спорів органами цивільної юрисдикції. Відповідно, наявність офіційної сили нотаріальних актів визначається об'єктивно й безпосередньо для всіх нотаріальних актів – документів як наслідок реалізації нотаріусами державних повноважень, а певні складові елементи доказової сили встановлюються суб'єктивно органом цивільної юрисдикції (переважно судом) та оцінюються у взаємозв'язку з іншою інформацією, що має доказове значення в певній юридичній справі.

Підтримуємо позицію тих авторів, що в теорії цивільного процесуального права розглядають доказову силу як значущість певного засобу доказування в сукупності доказів у справі [9, с. 143], розглядаючи достатність доказів як їх властивість, що характеризує не один окремо взятий доказ, а їх сукупність [10, с. 372].

Практичні аспекти визначення поняття та змісту офіційної сили нотаріальних актів зумовлюють доцільність виокремлення її об'єктивних і суб'єктивних меж.

Об'єктивні межі юридичної сили нотаріальних актів характеризують склад фактів, які в результаті вчинення певної нотаріальної дії визнаються нотаріусом наявними від імені держави, і саме такі факти становлять предмет доказування в певній нотаріальній справі. Офіційної сили внаслідок вчинення кожної конкретної нотаріальної дії набувають лише ті права, правові відносини та факти, що посвідчувалися нотаріусом під час її вчинення, а попередньо були предметом встановлення й перевірки нотаріусом і, відповідно, охоплювалися предметом доказування в нотаріальній справі. Факти ж, що перебувають поза межами предмета доказування в конкретній нотаріальній дії, навіть маючи характер юридичних, офіційного значення в результаті вчинення нотаріальної дії не набувають.

Практичне значення такого висновку можна простежити на таких прикладах. Згідно з ч. 4 ст. 78 Закону нотаріус, посадова особа органу місцевого самоврядування, посадова особа консульської установи України, начальник установи виконання покарань, засвідчуючи справжність підпису, не посвідчують факти, викладені в документі, а лише підтверджують, що підпис зроблено певною особою. Саме з цих підстав справжність підпису не може посвідчуватись на документах, які, відповідно до закону або за вимогою сторін, підлягають нотаріальному посвідченню. У разі потреби, наприклад, нотаріального посвідчення правочину вчиняється інша нотаріальна дія, і для посвідчення правочину законодавство передбачає інші процесуальні правила. Видаючи свідоцтво про право власності на майно, набуто на прилюдних торгах, нотаріус не посвідчує законності їхнього проведення. Посвідчуючи підпис перекладача на перекладі документа за правилами ч. 2 ст. 79 Закону, нотаріус не посвідчує факти, викладені в цьому документі.

Суб'єктивні межі офіційної сили нотаріальних актів визначають коло осіб, для яких такі акти зумовлюють настання юридичних наслідків, адже «у них зазначаються особи, яким адресовані права й обов'язки» [11, с. 5]. За впливом нотаріального акта на права та обов'язки всіх суб'єктів права можна розподілити на дві групи. До першої групи потрібно віднести заінтересованих учасників нотаріальних дій як осіб, прав та інтересів якої стосуються такі дії й для яких, відповідно, офіційна сила нотаріальних актів полягає у правостановлювальному значенні. Саме такі особи є суб'єктами нотаріального процесу, що за правилами ст. 50 Закону мають бути наділені правом оскарження нотаріальних дій або відмови і їхньому вчиненні, оскільки нотаріальна дія вчинюється в їхніх інтересах та від їхнього імені, а нотаріальний акт дає їм змогу реалізовувати в подальшому певні суб'єктивні права й обов'язки (наприклад, як суб'єктам договору довічного утримання або шлюбного договору). Особи, що не брали участі у вчиненні нотаріальної дії, але вважають, що їхні права або інтереси зачіпаються вчиненою нотаріальною дією, такого права не набувають і можуть захищати свої порушені права через пред'явлення позову не до нотаріуса, а до осіб, за зверненням яких і в інтересах яких вчинювалися нотаріальні дії.

До другої групи належать усі інші суб'єкти права, які, вступаючи в правові відносини з учасниками нотаріальних дій, мають діяти з урахуванням офіційної сили нотаріальних актів, що були постановлені в результаті їхнього вчинення. Наприклад,

офіційна сила свідоцтва про право на спадщину буде давати змогу потенційному покупцеві такого майна бути упевненим у тому, що майно набувається ним саме у власника. Офіційна сила виконавчого напису як підстави виконання та виконавчого документа дає правові можливості державному виконавцю для відкриття виконавчого провадження з ініціативи стягувача. Офіційна сила нотаріально посвідченого договору купівлі-продажу квартири є умовою для реєстрації власника за місцем проживання або для укладення договорів на обслуговування з комунальними підприємствами тощо.

Водночас правильне визначення суб'єктивних меж офіційної сили нотаріальних актів дає змогу в межах правозастосовної практики правильно визначати суб'єктів, яким належить право оскарження нотаріальних актів за правилами ст. 50 Закону, зміст якої наразі не можна визнати досконалим з таких міркувань: суб'єктів оскарження стосовно різних об'єктів Закон не розрізняє – у всіх випадках суб'єктом права на оскарження визнається особа, прав та інтересів якої стосуються такі дії чи акти. Тобто, згідно з чинною редакцією статті 50 Закону, оскаржити неправильність вчиненої нотаріальної дії або навіть відмови у вчиненні такої дії може будь-яка особа, яка не зверталася до нотаріуса й не була учасником нотаріального процесу, а тільки вважає, що такі дії стосуються її прав та інтересів. Насправді, як бачимо, і судова практика визначає у формі суб'єктів оскарження лише осіб першої групи, бо тільки на них розповсюджується офіційна сила нотаріального акта з точки безпосереднього впливу на їхні права та обов'язки, тому пропонуємо частину 2 ст. 50 Закону викласти в такій редакції: «Право на оскарження нотаріальної дії або відмови в її вчиненні має особа, від імені якої або в інтересах якої вчинювалася нотаріальна дія чи стосовно якої ухвалено рішення про відмову у вчиненні нотаріальної дії».

Показовими із зазначених аспектів є рішення судів у справі № 638/15576/16-ц за позовом Особи_1 до приватного нотаріуса про визнання незаконною нотаріальної дії щодо посвідчення підпису на документі. Позовну заяву було мотивовано тим, що приватний нотаріус посвідчила заяву колишнього чоловіка позивача Особи_2 до компетентних органів, у якій містяться відомості, що є недостовірними та порочать її честь і гідність, принижують ділову репутацію.

Ухвалюючи рішення про відмову в задоволенні касаційної скарги, касаційний суд констатував, що, відповідно до матеріалів справи, приватний нотаріус засвідчувала не саму заяву Особи_2, а лише справжність його підпису на цій заяві, не перевіряючи викладені ним факти, що прямо вказано в заяві й що відповідає вимогам Закону України «Про нотаріат» та Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Під час засвідчення справжності підпису особи нотаріуса не наділено повноваженнями перевіряти справжність інформації, яка міститься в заяві. Водночас суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, дійшов обґрунтованого висновку про те, що оскільки Особа_1 не брала участі в нотаріальному процесі, не є заінтересованою особою, щодо якої вчинено оскаржувану нею нотаріальну дію із посвідчення справжності підпису на заяві, тому вчиненням такої нотаріальної дії її права безпосередньо не порушуються.

Оскільки Особа_1 є особою, що не брала участі у вчиненні нотаріальної дії, але вважає, що її права й охоронювані законом інтереси порушені, ефективним способом захисту прав позивача, що відповідає змісту порушеного права та характеру його порушення, є пред'явлення позову про захист своїх прав, але не до приватного нотаріуса, а до Особи_2, за зверненням якого вчинено нотаріальну дію [12].

Окреслюючи об'єктивні межі офіційної сили такого нотаріального посвідчення, суди першої, апеляційної та касаційної інстанцій дійшли висновку про відмову в задоволенні позову, ґрунтуючись на тому, що під час вчинення нотаріальної дії приватний нотаріус засвідчувала лише справжність підпису Особи_2 на його заяві, а не зміст такої заяви. Визначення суб'єктивних меж офіційної сили нотаріального посвідчення дало підстави касаційному суду зробити висновок, що позивач у цьому випадку не є суб'єктом права на оскарження нотаріальної дії або відмови в її вчиненні. Право на звернення до суду з позовом про незаконність нотаріальної дії чи відмови в її вчиненні мають заінтересовані особи (фізичні та юридичні), щодо яких були вчинені нотаріальні дії або які одержали відмову в їхньому вчиненні, тобто безпосередньо брали участь у нотаріальному процесі. Особи, які не брали участі у вчиненні нотаріальних дій, але вважають, що їхні права й охоронювані законом інтереси порушені нотаріальною дією, мають право звернутися до суду із відповідним самостійним позовом про недійсність посвідченого акта, але не до нотаріуса, а до інших суб'єктів спірних матеріальних правовідносин, щодо яких виник спір.

Висновки. Отже, специфічним правовим значенням у системі правового обороту нотаріальні акти – документи наділяються саме в системі латинського (класичного) нотаріату, що існує в країнах писаного права, і частиною якого є й нотаріат України.

Вважаємо, що в результаті нотаріального посвідчення нотаріальні акти набувають юридичної сили, складовими елементами якої є офіційна сила та доказовість (доказова сила).

Офіційна сила може бути властива правам, фактам і документам (тобто актам – діям та актам – документам) і означає їх здатність обумовлювати правові наслідки: виникнення, зміну, припинення правовідносин. Офіційна сила нотаріальних актів надає їм в якості відповідної передумови всіх можливих варіантів реалізації правового статусу учасників цивільних правовідносин і забезпечує їм можливість вважатися документами, що встановлюють наявність або відсутність суб'єктивних цивільних прав.

І рішення суду, і нотаріальний акт – документ є актами органів цивільної юрисдикції, але внаслідок правил розмежування предметної юрисдикції між судом і нотаріатом володіють не лише схожими, а й відмінними рисами, що впливають на їх правову силу. Так, у переважній кількості випадків правові приписи нотаріального акта не підлягають примусовому виконанню (за винятком виконавчих написів і протестів векселів). Також нотаріальний акт – документ, на відміну від судового рішення, не набуває якості виключності (незмінності) та неспростовності. Офіційна сила нотаріальних актів може бути скасована судом у межах розгляду відповідної судової справи, і підставами для втрати офіційної сили нотаріальних актів може бути їх незаконність або необґрунтованість, що неодмінно має знайти відтворення в чинному Законі України «Про нотаріат».

Визначаючи співвідношення понять юридичної, офіційної та доказової сили, можна зробити висновок, що вони не є тотожними, оскільки категорія офіційної сили є більш широкою за своїм змістом, ніж категорія доказової сили. Можна стверджувати, що набуття нотаріальним актом – документом доказової сили є наслідком набуття юридичної сили (юридичної вірогідності). Офіційна сила нотаріального посвідчення проявляється в правовому обороті загалом, у позасудовій сфері добровільної реалізації цивільних прав за розсудом суб'єктів цивільних, а іноді й управлінських, адміністративних правовідносин, наприклад під час реєстрації набутих прав або місця проживання. Доказова ж сила нотаріального посвідчення, нотаріальних актів – документів діє у сфері передусім класичних судових юрисдикційних процесів (цивільному, господарському, кримінальному) під час розгляду відповідних судових справ, а також у інших юрисдикційних процесах.

Відповідно, наявність офіційної сили нотаріальних актів визначається об'єктивно й безпосередньо для всіх нотаріальних актів – документів як наслідок реалізації нотаріусами державних повноважень, а певні складові елементи доказової сили, будучи наслідками офіційної сили, встановлюються суб'єктивно органом цивільної юрисдикції (переважно судом) та оцінюються у взаємозв'язку з іншою інформацією, що має доказове значення в певній юридичній справі.

Практичні аспекти визначення поняття та змісту офіційної сили нотаріальних актів зумовлюють доцільність виокремлення її об'єктивних і суб'єктивних меж. Унаслідок їхнього аналізу запропоновано змінити редакцію ч. 2 ст. 50 Закону, визначивши, що суб'єктами права на оскарження нотаріальних дій або відмови в їхньому вчиненні можуть бути лише особи, що попередньо були суб'єктами нотаріального процесу.

Правова характеристика доказової сили як складової юридичної сили нотаріальних актів – документів, безумовно, мала б становити частину цієї статті, але внаслідок обмеження її обсягу доказова сила стане предметом дослідження в наступній науковій роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гамаль І. А. Сучасний стан розвитку системи нотаріату в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2. С. 411–418. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/arpy_2008_2_56
2. Бондарєва М. В. Англосаксонський нотаріат: особливості організації та функціонування. *Університетські наукові записки*. 2006. № 3–4. С. 153–159.
3. Гончарова А., Шестак О. Особливості правового регулювання здійснення нотаріальної діяльності: український та європейський досвід. *Правові горизонти (Legal horizons)*. Суми. 2019. С. 16–27. DOI : <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i14.p16>
4. Вдовічена Л. Нотаріальні акти як елемент функціонування нотаріальної юрисдикції. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 152–159. DOI : <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-51-16>
5. Андронов І. В. Юридична сила судових доказів у цивільному процесі. *Новели цивільного процесуального законодавства: докази та доказування* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 14 вересня 2020 р. Одеса, 2020. С. 12–15. URL : <https://hdl.handle.net/11300/21861>

Баранкова В. В. Правова дія нотаріальних актів у системі латинського нотаріату

6. Снідевич О. С. Теоретичні проблеми юридичної сили нотаріального акта у доктрині нотаріального процесу України. *Право України*. 2020. № 9. С. 170–182. DOI : <https://doi.org/10.33498/louu-2020-09-170>
7. Серветник А. Г. Виконавчий напис нотаріуса як спосіб реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав : дис ... д-ра філософії : 081. Київ, 2020. 242 с. URL : <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/16849>
8. Рішення Комінтернівського районного суду Одеської області від 6 вересня 2022 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106768687>
9. Сафонова Т. Р., Моїсеєнко Д. М. Електронні докази як засіб доказування у цивільному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. Вип. 71. С. 141–145. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.23>
10. Вапнярчук В. Загальна характеристика властивостей доказів та їх розмежування між собою. *Держава і право. Серія Юридичні науки*. 2015. Вип. 68. С. 362–375. URL : <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c12f06fc-4993-41ec-8bfd-e966ff54fd55/content>
11. Нелін О. І. Правова природа нотаріального акта в новітній парадигмі українського права. *Юридична Україна*. 2013. № 11. С. 4–8. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2013_11_3
12. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 листопада 2022 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107833093>

Дата надходження 21.07.2026

Дата прийняття після рецензування 30.08.2026

Дата рекомендації 27.08.2026

Дата публікації 30.09.2026